

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD

LAPPA OCH LAGA

relationen mellan klädesplagg och person

Susanne Johansson

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen med huvudområdet kulturvård med inriktning mot ledarskap i slöjd och kulturhantverk

2020, 180 hp

Grundnivå

2020:19

LAPPA OCH LAGA

Relationen mellan klädesplagg och person

Susanne Johansson

Handledare: Maria Henje

Examensarbete 15 hp

Ledarskap i slöjd och kulturhantverk, 180 hp

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för kulturvård

ISSN 1101-3303
ISRN GU/KUV—20/19--SE

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

<http://www.conservation.gu.se>
Fax +46 31 786 4703
Tel +46 31 786 0000

Bachelor's Programme in Leadership and Handicraft, 180 hec
Graduating thesis, 2020

By: Susanne Johansson
Mentor: Maria Henje

MAKE DO AND MEND the relationship between clothing and person

ABSTRACT

My choice of subject is based on the unsustainable consumption and disposal of clothing that exists in the western world today. The purpose of the study is to investigate how repair changes the relationship between a garment and a person, with the aim of contributing to the field of research into sustainable consumption, and inspiring reduced consumption. The problem is that clothes are discarded instead of being repaired, and this thesis explores whether the relationship between a person and a garment changes when the person in question mends the garment. In what way does a relationship between clothing and person change when the person has mended the garment themselves?

The methods used are literature studies, two qualitative interviews and a discourse analysis of the hashtag #lappaochlaga on Instagram. In the absence of research on the relationship between garments and the person who mends them, I have examined commercial literature and journals that deal with the topic of textile repair, in combination with the research that exists in the relationship between garment and person.

The low monetary value of clothing that we have today has resulted in a lack of understanding of the value of the garment in time, work and skill. The words 'value' and 'tactility' are central to the study of the relationship between an item of clothing and the person who mends it. These are words that recur in the literature, interviews and discourse analysis.

The relationship between garment and person changes as the clothes are repaired by that person, and my investigation indicates that this is a positive change, leading to a stronger and more intimate relationship between the garment and the person in question. Even when the repair does not turn out as the person intended, the relationship tends to become stronger.

The study indicates that the strengthened relationship between a garment and the person who mends it can be used in sustainability work towards reduced consumption in the clothing industry.

Title in original language: Lappa och laga, relationen mellan klädesplagg och person

Language of text: Swedish

Number of pages: 34

Keywords: hållbar konsumtion, kläder, lagning, slow fashion

ISSN 1101-3303

ISRN GU/KUV—20/19—SE

Förord

Tack till Houman, Xander, Aurora, Freja och Elvine som inte har fått så mycket av min tid de senaste månaderna.

Tack till Anna och Maya för att ni finns och att jag har fått dela denna resa med er! Vet inte om jag hade klarat mig särskilt långt utan er! Tack Maja, Åsa och Robin för hjälp och pepp!

Tack till mina informanter för fina samtal om lagning av kläder.

Och slutligen tack till min handledare Maria Henje för bra feedback och stöd under det här arbetet.

Innehållsförteckning

Inledning.....	9
Bakgrund.....	10
Bakgrund till ämnesval.....	10
Syfte och målsättning.....	11
Problemformulering.....	11
Avgränsning.....	12
Begrepp.....	12
Hållbar konsumtion.....	12
Hållbarhet.....	12
Relation.....	12
Översikt av tidigare forskning.....	12
Teoretisk utgångspunkt.....	13
Metod och källor.....	14
Kvalitativa intervjuer.....	14
Diskursanalys.....	14
Litteraturstudier.....	15
Undersökning.....	16
Litteraturstudier.....	16
Lappa och laga.....	16
Relation till kläder.....	16
Klädkonsumtion och hållbarhet.....	17
Relation och hållbarhet.....	18
Relation till lagat plagg.....	19
Intervjuer.....	20
Relation till kläder.....	21
Hållbarhet.....	21
Relation till lagat plagg.....	22
Diskursanalys.....	24
Urval.....	24
Analysarbetet.....	24
Resultat.....	28
Slutdiskussion.....	29
Vidare forskning.....	31
Sammanfattning.....	32
Referenslista.....	33

Litteratur.....	33
Elektroniska källor	34
Bilaga 1	1
Bilaga 2	9

Inledning

I de globala målen, Agenda 2030, står det att senast 2030 ska det ha säkerställts att alla människor har tillgång till en förståelse för hållbara livsstilar och veta hur man lever i harmoni med naturen (Agenda 2030 2015). Ekström och Samuelsson (2012: 5) formulerar det så här ”Vår tids stora utmaning är att använda tillgängliga resurser på ett samhällsligt effektivt sätt och skapa en hållbar utveckling. Höskolor och universitet har ett stort ansvar att i sin verksamhet öka och sprida kunskaper om och förståelsen för vad hållbar utveckling handlar om.”

I femton års tid har jag arbetat med återbruk och hållbar konsumtion. Mitt arbete inom hållbarhet började med att jag lanserade mitt eget klädmärke med små kollektioner i återbrukat material. Efter några år skiftade företagets fokus till verksamhet med kurser, workshops och föreläsningar om sömnad vilket medförde att jag träffade personer som har hade ett intresse inom att sy om *gammalt till nytt*, sy om gamla kläder och textilier, till något mer modernt som går att använda på ett nytt sätt. Att vara i situationer där det går att se hur olika personer tänker runt återbruk och behandling av gamla textilier har lett till ett intresse i hur folk betar sig och relaterar till sina kläder och textilier.

Jag har även arbetat med att bilda nätverk för kreatörer som jobbar inom hållbarhet på olika sätt för att kunna ge ett utbyte, i såväl inspiration, som mer direkt hjälp och samarbeten. Detta har jag gjort genom att lyfta fram hållbara kreatörer inom lokala evenemang såsom marknader och olika nätverk och samarbeten.

Under studieperioden har jag arbetat främst med kurser och föreläsningar om att *lappa och laga* i syfte att förmedla kunskap i ett fokuserat ämne.

Bakgrund

Bakgrund till ämnesval

”Förr visste man vilket arbete som låg bakom ett tyg” (Blomberg 2020: 53). Så säger etnolog Ulla Oscarsson som började fundera på hur mycket arbete som låg bakom många av de textilier hon hittade när hon skulle göra en basutställning i Jämtlands läns museum. ”I slutet av 1800-talet kunde en gammal rock av vadmal exempelvis vara lika mycket värd som två plogar och en harv, eller 25 kilo ost, eller två sängar och en soffa” (Blomberg 2020: 53). Det är ett värde som är ofattbart för dagens samhälle att förstå.

”En viktig aspekt av mode är nyheten, vilket i sig kan bidra till att människor känner sig unika” (Ekström et al 2012: 17). Med detta är det lätt att förstå att klädkonsumtionen har ökat med ca 30 procent de senaste tjugo åren, vilket är förödande för miljön både på grund av resurskrävande tillverkning och en ökning av textilt avfall och detta är trots en ökad miljömedvetenhet (Naturvårdsverket 2020a). Enligt en studie från 2016 slängs 7,5 kilo kläder per person i Sverige och enligt denna studie är hela 60 procent av de kläder som slängs hela och oslitna (Naturvårdsverket 2019a). Detta är siffror som pekar på ett allvarligt beteende då plagg under tillverkningen redan har alstrat mycket avfall, som exempel så genererar ett par bomullsbyxor ett avfall på 25 kilo (Avfall Sverige 2018).

”Vi köper mer kläder än vi behöver och vi slänger mer kläder än vi borde. Det behöver inte vara så” uppmanar Evans & Brieditis på baksidan av böckerna som är del av bokserien *Lappa och laga* från Hemslojdens förlag. (2019a) Det är ett stort problem att vi konsumerar och slänger så mycket kläder i västvärlden idag och vi behöver hitta strategier för att ändra på det här beteendet (Avfall Sverige 2018). Den totala miljöpåverkan kan minskas genom att öka den aktiva livslängden på ett plagg genom att en eller flera personer använder plagget under en längre tid (Naturvårdsverket 2019a). På naturvårdsverkets hemsida finns en artikel som visar på hur dagens samhälle inom textilproduktion och konsumtion inte är hållbar (Naturvårdsverket 2020b). I artikeln framgår det att konsumenten behöver verktyg i att hantera sin konsumtion då fler och fler konsumenter är mer medvetna om miljöpåverkan. De är redo att försöka ta hand om sina kläder bättre om möjlighet finns för det och om det är tydligt att det är bättre för miljön. Konsumenten behöver tydligare information från pålitliga

källor, såsom myndigheter, så att det blir lättare att göra hållbara val och svårare att göra klädval på grund av pris, passform och utseende (Naturvårdsverket 2020b). Fler personer köper kläder second hand och väljer mer miljömärkta plagg. Hållbart mode är ingen ny företeelse men blev mer uppmärksammas när organisationen Greenpeace släppte en serie av rapporter om utsläpp av giftiga kemikalier inom klädproduktionen som ledde till kampanjer från stora klädföretag om hur de jobbar med att eliminera giftiga kemikalier i sin produktion (Trejo et al 2019: 140).

Det finns många förslag till lösningar som rör vår konsumtion av kläder och det finns direktiv från staten att hitta lösningar för att minska textilavfallet och ändra våra konsumtionsmönster (Naturvårdsverket 2019b). I de globala målen, Agenda 2030 (2015), finns det tydliga uppsatta mål för att nå en mer hållbar klädkonsumtion. Mål 12 handlar om just hållbar konsumtion och produktion och flera av delmålen relaterar direkt till vikten av att ta hand om våra kläder och förstå dess effekt på miljön. Hållbart mode innebär att involvera och undersöka hela kedjan från material och produktion till användning och avyttring (Trejo et al 2019, 140).

Det förekommer forskning kring hur vår relation ser ut till våra kläder (Klepp & Bjerck 2014), här ryms även teorier kring hur vi kan använda relationen till kläderna i ett sätt att ändra våra konsumtionsvanor (Niinimäki & Koskinen 2011: 165). Niinimäki och Koskinen skriver ”the challenge in extending the product lifetime is in achieving continuing satisfaction with the product or forming deep product attachments through meaningful experiences over time” (Niinimäki & Koskinen 2011: 183). Niinimäki och Koskinen har ringat in det som den här uppsatsen undersöker nämligen om det finns en möjlighet till att forma en djupare relation med ett plagg genom att själv laga plagget.

Syfte och målsättning

Syftet med studien är att undersöka hur lagning förändrar relationen mellan klädesplagg och den som lagar plagget.

Min målsättning är att bidra till forskningsfältet inom hållbar konsumtion och inspirera till minskad konsumtion.

Problemformulering

Mitt ämne är kulturvård och mitt tema är hållbarhet.

Problemet är hållbarhetsrelaterat, kläder slängs istället för att lagas. Jag vill undersöka om en persons relation till ett klädesplagg förändras genom att personen lagar plagget och hur detta kan påverka konsumtionsmönster ur ett hållbarhetsperspektiv.

På vilket sätt förändras en relation mellan klädesplagg och person när personen lagat plagget?

På vilket sätt ändras värdet på ett klädesplagg när personen lagar plagget?

Avgränsning

Uppsatsen behandlar relationen mellan ett lagat klädesplagg och personen som lagar plagget, där personen som lagar plagget är ägaren av plagget. Det är därför inte relevant att behandla hur relationen ser ut mellan klädesplagg och den som lagar plagget i en professionell roll som i en skradderiverksamhet. Det är inte heller relevant att undersöka hur relationen ändras mellan ett plagg och personen som äger det om plagget har lagats av en annan person.

Begrepp

Hållbar konsumtion

Med hållbar konsumtion syftar jag på FN:s definition ”att kunna köpa det vi behöver för att kunna tillgodose våra behov, utan att äventyra framtida generationers möjligheter att kunna tillgodose sina” (Konsumentverket 2020).

Hållbarhet

Med hållbarhet menar jag ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Jag utgår från Agenda 2030 (2015) som är globala klimatmål som världens länder har antagit för att lösa klimatkrisen.

Relation

Med relation menar jag ”något som råder mellan två eller flera objekt ... relationer förstås vanligen intentionellt” (NE uppslagsverk 2020b). Jag använder ordet relation ur ett Actor Network Theory (ANT) synsätt där det är nätverket, här relationen, mellan aktörer som är i fokus snarare än aktörerna.

Översikt av tidigare forskning

Det är ont om forskning som undersöker vår relation till våra kläder genom lagning trots att detta kan bidra till att implementera Agenda 2030 miljömål *12.8 Öka allmänhetens kunskap*

om *hållbara livsstilar* (Globala målen, 2020). Det finns däremot forskning som bearbetar personers relation till sina saker och även relationen till kläder. Utöver forskningen finns det ett utbud av kommersiell litteratur och ett växande allmänt intresse för att lappa och laga.

Teoretisk utgångspunkt

Jag har valt att använda Actor Network Theory (ANT) som teoretisk utgångspunkt.

Med ANT menas att föremål, människor, idéer, sociala processer och språkliga begrepp, så kallade aktorer, är en del av ett komplicerat nätverk där alla aktorer är lika viktiga och har samma värde (Brytting 2019: 66–67). Sociologen John Law (2002: 91) förklarar att i ANT är ett föremål ett resultat av en samling eller ett nätverk av relationer och att dessa relationer är vad som definierar föremålet. Law visar på spänningen mellan orden *aktor - nätverk* och menar att termen är medvetet och avsiktligt oxymoronisk (Law 1999, 5). Enligt ANT är alla delar av nätverket lika viktiga. Detta betyder att alla aktorer ligger på samma nivå och det är nätverket, relationen, mellan föremål och människa som definierar dem till det de är (Law 2002: 92) Kopytoff (1988: 64) behandlar en annan aspekt när det kommer till relationen mellan föremål och människa. Han problematiserar att det tas för givet att en människa är något annat än ett föremål och tar slavhandeln som ett exempel på att en människa kan ses och behandlas som ett föremål. Med den aspekten kan det vara lättare att se hur vi genom ANT kan se på person och föremål på samma nivå för att se relationerna och nätverket mellan och runt föremålen.

Brytting skriver i *ÄGA LEVA DÖ Från föremål till egodel- en moralisk betraktelse av tingen* (2019: 64) att ett föremål som är uppmärksammat har fått mening och hamnat i ett meningsfullt sammanhang. Brytting 2019: 65) fortsätter med att reda ut föremålets väsen med att konstatera att om ett föremål har fått uppmärksamhet slutar den att vara bara material som föremålet är uppbyggt av och blir istället en sak med mening.

Metod och källor

För att kunna få ett ordentligt underlag om relationen mellan lagat plagg och personen som lagat plaggen gjordes litteraturstudier, två kvalitativa intervjuer och en diskursanalys på sociala medier.

Kvalitativa intervjuer

Två kvalitativa intervjuer har utförts med två personer med olika expertområden inom lappa och laga.

Informant 1 är Leili Mänder som driver instagramkontot *lagningsaktivisterna* och intervjun med henne handlar om hur lagning påverkar individen ur ett tredje person perspektiv.

Informant 2 är en kollega som bär lagade plagg och har lagat plagg som en integrerad del av sin personliga stil. Intervjun handlade om hur informant 2 själv påverkas av att laga.

Diskursanalys

Genom sociala mediet instagram, under hashtags som #lappaochlaga, #lagningsaktivisterna och #makedoandmend, finns mycket information att inhämta om lagning och dess effekt på relationen mellan lagat plagg och personen som lagat plagget.

Hastag #lappaochlaga valdes för att det är en svensk hashtag och #lagningsaktivisterna valdes bort pga. att informant 1 i de kvalitativa intervjuerna är grundare till folkbildningsinitiativet lagningsaktivisterna och jag vill ha mer bredd i undersökningsmaterialet.

Under hastagen #lappaochlaga undersöks hur personen som lagat beskriver processen och plagget i ord med emotiv karaktär. Dessutom undersöks vilket värde personerna tillskriver sina plagg med lagningar. Diskursanalysen är till hjälp för att undersöka om plaggen används mer efter lagning och hur personerna relaterar till konsumtion och hållbarhet. Under diskursanalysen har jag förhållit mig kritisk till den självklara kunskapen och har en förståelse för sambanden mellan kunskap och sociala processer och handlingar (Winther Jorgensen & Phillips 2014: 12–13) Analysen är fokuserad på att se mönster i sin helhet och därmed undvika enstaka detaljer.

Jag har valt att undersöka 200 inlägg från den 1 februari och framåt. Tanken med urvalet är baserat på att ha en så färsk information som möjligt, men under en period som är så vardaglig som möjligt, efter julhelgerna och innan Covid-19.

Litteraturstudier

Litteraturstudier har inletts genom att undersöka litteratur och forskning kring relationen mellan person och föremål och person och klädesplagg. Med anledning av att det finns begränsad forskning kring relationen mellan lagat plagg och person som lagat plagget så har litteraturstudierna sträckt sig till det utbud som finns av kommersiell litteratur och studier av artiklar som behandlar lagning av kläder i tidskrifter som Hemslöjd och Selvedge magazine. Undersökningen har sträckt sig till litteratur om hållbart mode, och slow fashion där det finns en del material som nämner relationen mellan klädesplagg och personen som lagat plagget.

Undersökning

Litteraturstudier

Lappa och laga

”Att laga och vårda sina kläder är en företeelse lika gammal som kläder i sig” (Evans och Brieditis 2019b: 1). Om vi blickar bakåt till 1800-talet var lappa och laga en nödvändighet för majoriteten av svenska folket (Palmsköld 2013: 74). Då ”kostade kläder och textilier svett, möda och många, många timmars arbete” (Blomberg 2020: 53) och även trasiga textilier hade värde. Det var först under industrialiseringen som fler hade råd att köpa nytt och lagning inte längre var en nödvändighet för en lika stor del av befolkningen (Palmsköld 2013: 74). Under andra världskriget omvärderades kunskaperna inom självhushållning igen och att kunna lappa och laga blev viktigt under en tid då det var essentiellt att kunna ta vara på det som fanns. När ransoneringen avtog nedvärderades kunskaperna i att lappa och laga igen. Historiskt sett så är det under knappa förhållanden, utan tillgång till massproduktion, som lagandet värdesätts. Att vårda det vi har kan komma att bli essentiellt för överlevnad då det kommer att bli omöjligt att fortsätta att producera och konsumera på sättet som vi gör idag (Naturvårdsverket 2020b)

Relation till kläder

”Människan skapar kläderna, men kläderna skapar också människan” (Jacobson 1994: 2019). Vilka kläder vi väljer att bära och hur vi kombinerar våra klädesplagg på vår kropp påverkar hur vi ses av andra. Relationen mellan klädesplagget och den som bär plagget finns där och förmedlar något till omvärlden men ofta är personen som bär plagget omedveten om vad som förmedlas genom hans val av kläder (Woodward 2005: 22) Kläder ingår i våra vardagliga rutiner som är automatiserade och därför inte ens synliga för oss själva och eftersom att dessa rutiner och känslan i våra rutiner inte är verbaliserad så är det svårt att översätta det till akademisk text (Klepp & Bjerck 2014: 374). Klepp & Bjerck (2014: 374) fortsätter med att beskriva relationen mellan kläder och person som något taktilt som är svårt att se och forska på, men samtidigt berättar de om den mångsidiga internationella forskningen som finns inom beklädnad och mode idag.

En person vet när kläder känns fel men kan oftast inte verbalisera vart den känslan kommer ifrån. Samtidigt är personen medveten om att kläderna som en väljer att klä sig i

kommunicerar något åt personen som en symbol för att påvisa någonting till omvärlden (Jacobson 1994: 217). Kläder är ett bra sätt att studera relationen mellan kropp och material då kläder har makten att förvandla en kropp (Klepp & Bjerck 2014: 374). "Putting on clothing is a form by which one expose one's self to the outside world" (Woodward 2005: 22).

Herrklädesdesigner Emily Adams Bode, som designar sina kollektioner med antika textilier, där varje plagg är helt unikt, har använt sig av relationen som personer har till sina klädesplagg i sin design (Clarke 2019: 23). "...collections that speak to the customer in a way that goes beyond merely covering the body but evokes emotions and attachments" (Clarke 2019: 23). En annan designer som återanvänder textilier i sina designs är Walid al Damirji som också designar kläder utav antika tyger (Cavendish 2019: 26). Damirjis plagg är sydda av hopplappade textilier med många handsydda förstygn fram och tillbaka över plaggen och påminner den som bär plagget om humaniteten som finns i konstruktionen (Cavendish 2019: 28).

Klädkonsumtion och hållbarhet

Klädkonsumtionen har ökat med ca 30 procent de senaste tjugo åren vilket är förödande för miljön både på grund av resurskrävande tillverkning och en ökning av textilt avfall och detta är trots en ökad miljömedvetenhet (Naturvårdsverket 2020a). Konsumenten behöver verktyg i att hantera sin konsumtion då fler och fler konsumenter är mer medvetna om miljöpåverkan och är redo att försöka ta hand om sina kläder bättre om möjlighet finns för det och om det är tydligt att det är bättre för miljön (Naturvårdsverket 2020b). Fler personer köper kläder second hand och väljer mer miljömärkta plagg. Hållbart mode är ingen ny företeelse men blev mer uppmärksammat när organisationen Greenpeace släppte en serie av rapporter om utsläpp av giftiga kemikalier inom klädproduktionen som ledde till kampanjer från stora klädföretag om hur de jobbar med att eliminera giftiga kemikalier i sin produktion (Trejo et al 2019: 140). I de globala målen, Agenda 2030 (2015), finns det tydliga uppsatta mål för att nå en mer hållbar klädkonsumtion. Mål 12 handlar om just hållbar konsumtion och produktion och flera av delmålen relaterar direkt till vikten av att ta hand om våra kläder och förstå dess effekt på miljön. Hållbart mode innebär att involvera och undersöka hela kedjan från material och produktion till användning och avyttring (Trejo et al 2019: 140). Användning är viktigt ur ett hållbarhetsperspektiv och vår relation till våra kläder är en väsentlig del för att förstå vår konsumtion och avyttring av kläder. Dag Granath, som driver ett herrskrädderi i Stockholm,

menar ett det är ett problem att vi idag inte har en relation till hantverk och att det är anledningen till att vi inte värdesätter våra kläder (Diedrichs 2002: 51) Dan Granath menar att det är något som värdesätts igen på grund av miljöhotet som vi står inför och han tror att det kommer fortsätta vara i fokus mer och mer. Han säger att estetik kommer att ändras men hotet mot miljön kommer finnas kvar och i och med det kommer det finnas en växande medvetenhet om hållbarhet hos konsumenten (Diedrich 2020: 51).

Relation och hållbarhet

För att konsumenten ska behålla plagget en längre tid behöver designers jobba med att tillverka kläder där fokus ligger på att stärka den långsiktiga relationen mellan plagg och person (Niinimäki & Koskinen 2011: 165). Manzini (1994) förespråkar ett system för konsumtion som han kallar *from consumption to care* vilket innefattar att klädesplaggets design har en kulturell kapacitet som varar på sikt och i och med det behöver vård vilket i sin tur etablerar en emotionell relation mellan plagg och person. Konsumenten utvecklar en emotionell relation till en del plagg men inte till andra, men med de plagg där det finns en emotionell relation mellan person och klädesplagg finns även en ovilja att göra sig av med plagget och en känsla av förlust om plagget skulle förloras (Niinimäki & Koskinen 2011: 169) Etnolog och författare Ulla Oscarsson ville ta reda på hur lång tid det egentligen tar att tillverka ett klädesplagg från grunden så som det gjordes innan industrialiseringen och menar att hon nu, efter att ha gjort alla momenten själv, från att så lin till att sy en särk, har en ny förståelse för varför textilier värderades högt förr (Blomberg 2020: 53). ”Och de borde värderas högre också idag, det är ju fortfarande stora resurser och någon annans arbetstid som går åt till att producera dem” (Blomberg 2020: 53).

En del av den hållbara utvecklingen inom konsumtion och avyttring av kläder är det som kallas *slow fashion* som handlar just om att konsumera mode som håller längre i både modegrad och kvalité (Trejo et al 2019: 140). Ledord inom slow fashion är bland annat *tidlös design, hantverksskicklighet, socialt ansvar, autencitet, funktionalitet* och *exklusivitet* (Trejo et al 2019: 140). ”Slow fashion och hållbart mode är en motreaktion på allt det osunda som dagens modeindustri står för” (Nilsson, 2020). Enligt Jane Milburn (2017: 105) handlar slow fashion om att skapa en relation med kläderna genom minnen. Niinimäki och Koskinen (2011: 170) har undersökt olika faktorer som gör att personer behåller sina kläder istället för att göra sig av med dem. Dessa faktorer har författarna delat upp i åtta grupper; *emotionellt värde, kvalitet, funktion, design, material, anknytning till personlighet, insats* och

nuvarande/framtida upplevelser. Att se på relationen mellan person och kläder genom dessa kategorier gör det lättare att förstå vilka typer av kläder som en person är mest benägen att forma en stark relation till. Med insats menar författarna bland annat lappa och laga, de som personen har investerat i sitt plagg. Kläder har en stark inverkan på personens känslor och har en stark koppling till taktilt minne (Niinimäki & Koskinen 2011: 170). Avyttring av kläder är inte ett invariant beteende utan en beslutsfattande handling där konsumenten ser en skillnad mellan avfall och avyttring av en produkt (Ekström 2012: 23).

Relation till lagat plagg

Evans & Brieditis (2019) ser lappning av kläder som en kreativ utmaning. ”Att laga blir ett roligt handarbete samtidigt som gamla plagg räddas, kanske med ny attityd eller andra kvaliteter som ger dem en helt ny roll i garderoben” (Evans & Brieditis 2019: 1). Att laga kan enligt Evans & Brieditis ändra hur kläderna ses och vilken roll de har i personens garderob.

Rodabaugh berättar i boken *Mending matters* (2018: 67) om hur Jen Hewett, en grafiker som tillverkar och lagar sina kläder själv, tänker runt relation till sina kläder. Tiden det tar att tillverka eller laga ett plagg gör att hon tvingas till att tänka igenom om plagget är värt arbetet det medför. Detta tankesätt medför att hon inte har mycket kläder i sin garderob längre men att till skillnad från innan hon hade detta tankesätt så har hon nu bara kläder som hon älskar. Karin Kali Andersson, legitimerad psykolog med inriktning på miljö och- och klimatångest, förklarar att sökandet efter gemenskap och social status är det som styr vårt beteende mest och det utnyttjar klädirustrin för att få oss att konsumera mer (Diedrichs 2018: 58).

”Alternativet blir att försöka ersätta de identitetsskapande kickar som shopping ger med den positiva känsla som det kan ge att laga, och veta att man gör något bra” (Diedrichs 2018: 58). Hon fortsätter med att trycka på att det bästa är att göra det tillsammans i en gemenskap, gärna över generationsgränser.

I sitt examensprojekt på Högskolan för konst och design (HDK), Göteborgs universitet, lagade Sara Henriksson kläder medan personen som ägde klädesplagget hade det på sig (Liljemalm 2018: 20). Under arbetet med projektet fick hon intressanta möten med personer och deras trasiga plagg. De flesta vuxna personer som deltog i projektet sparade på sina trasiga kläder, däremot sa barnen som hon lagade åt att de helst köpte nytt. Sara Henriksson tror att detta beror på att barn inte har hunnit få en lika stark relation till sina plagg på samma sätt som vuxna.

Kerstin Neumullers, författare till boken *Lappat och lagat* vill kunna inspirera utan att ge pekpinna (Diedrichs 2018: 57) ”Jag vill att det ska vara så här: du köper en grej som du verkligen vill ha. Du använder den jättemycket, och när den går sönder så behöver du inte vara ledsen för då går den att laga” (Diedrichs 2018: 57). Hon driver också en klädbutik i Stockholm med en lagningsateljé och har stor erfarenhet av personer som lagar, eller vill ha sina plagg lagade. ”På ett sätt tycker jag att den omsorg man visar när man lagar ett plagg stärker ens relation till det, som att lagningen blir till en del av historien om personen som bär plagget” (Neumuller 2018: 7).

Intervjuer

Intervjuer användes i syfte av att få en bredare bild och ett mer underbyggt svar på forskningsfrågan. Intervjupersoner valdes för sina unika kunskaper inom ämnet lagning och de tillför unika reflektioner om lagning och hållbarhet till undersökningen utifrån skilda utgångspunkter.

Kapitlet är uppdelat i de olika frågeställningar och ämnen som informanterna har behandlat. Båda informanterna har bred kunskap inom klädvård i form av lagning. De har båda använt och använder sin kunskap med sina egna klädesplagg och på olika sätt som inspiration för andra. Båda informanterna har en akademisk förståelse för de olika begreppen som finns i den här undersökningen

Informant 1 har jobbat aktivt med att främja lagandet av kläder i många år, från att själv ha arbetat med att laga vintagekläder i London till att senare, efter hemflytt till Stockholm, startat folkbildningsinitiativet *Lagningsaktivisterna*. Initiativet började som ett konto på sociala mediet Instagram med ändamålet att inspirera till mer lagande av textilier. Där har hon sedan starten lyft fram olika personers lagningar genom att dela deras bilder och texter på kontot. Från att ha jobbat helt ideellt med lagningsaktivisterna har informant 1 nu fått uppdrag inom fältet och det har blivit ett arbete och en inkomstkälla. Syftet med att intervjua informant 1 var att hitta den kunskap om relationen mellan klädesplagg och personen som lagat plagget som hon har genom sitt arbete med *Lagningsaktivisterna*. Jag har ställt frågor som handlar om hur hon uppfattar relationen mellan lagat plagg och personen som lagat plagget. Jag har även frågat om hennes egen relation med sina lagade klädesplagg.

Informant 2 har en personlig relation till lagande av kläder. Uppväxten med konstnärsföräldrar har kreativitet och handarbete varit en naturlig del av uppväxten och lagandet av kläder började under en period av arbetslöshet då det fanns ett behov av att fylla tiden med något välgörande och värdefullt. När alla kläder hen hade med håll var lagade fortsatte hen med sin brors kläder. Tekniken har utvecklats och från att från början ha lagat allt så osynligt som möjligt har hen nu gått över till att bara laga synligt. ”Det blir så konstigt att dölja någonting man håller på med och brinner för” (Bilaga 2: 6). Syftet med intervjun är att få en personlig vinkel på relationen mellan lagat plagg och den som lagat plagget.

Relation till kläder

Informant 1 delade med sig av en anekdot om hur en persons relation till sina kläder kan se ut. Hon berättade om när hon för några års sen arbetade i en damklädesbutik. Den här butiken har alltid väldigt påkostade kataloger med vackra bilder på modeller i vackra, ofta exotiska miljöer. Bilderna i katalogerna är uppbyggda miljöer där kunden som tittar i katalogen ska få en känsla av resande, lyx och antydning av äventyr. Informant 1 hade ett samtal med en kund som berättade hur hon, när hon köpte kläder efter att ha sett kläderna i de här katalogerna, tänkte att hon kan ”leva det livet som finns i katalogen” (bilaga 1) Hon fick en förhoppning om att det livet och den känslan skulle komma med kläderna som hon köper. Eftersom hon inte åker på en sådan resa eller har det livet resulterar det i att hon inte använder kläderna och att relationen mellan klädesplaggen och kunden istället blir negativ. ”Jag tror över lag att folk är väldigt omedvetna över sin relation med sina kläder. Jag tror att folk när de väljer vad dom ska köpa inte alls tänker särskilt långt” (Bilaga 1).

Hållbarhet

Båda informanterna tycker att lagning kan ha en positiv inverkan på hållbarhetsarbetet men att det är självaste konsumtionsystemet som behöver förändras. Informant 1 problematiserar lagning som en lösning i ett hållbarhetsarbete. ”Så som vårt ekonomiska system och produktionssystem ser ut idag så kan vi inte laga oss till en hållbar värld, för det är inte säkert att vår förlängda konsumtionstid av de textilier som vi redan äger påverkar kvantiteten av produktion” (bilaga 1). Samtidigt uttryckte hon att lagning fortfarande är viktigt som ett medel mot ett mål, inte målet i sig. ”Jag tror att det kan vara som en inkörsport till tyngre hållbarhetsarbete” (bilaga 1). Informant 2 tyckte personligen att lagning är av stor vikt i ett hållbarhetsarbete. För hen, som har en förståelse för hur nyproduktion påverkar miljön, är lagningen ett medel för att avstå från konsumtion av kläder. Informant 2 köper begagnade

kläder de gånger hen behöver köpa ett klädesplagg men lagar helst där det är möjligt. Samtidigt problematiserar även hen hur lagningen hen själv gör inte har någon inverkan på världen då det är en så liten skala, men hoppas på att kunna inspirera andra att tänka mer hållbart runt sin konsumtion och hoppas att det kan ge ett större avtryck. ” Jag tror att det är en viktig kunskap som behöver finnas. Men det behöver också vara dyrare med kläder, tror jag. Det behöver också finnas kläder som är så pass bra att de håller så länge att det känns värdefullt att laga dem” (bilaga 2). Informant 1 tänker också att lagning är viktigt ur ett förändringsperspektiv, ett sätt att inspirera till att kunna påverka världen. ”Lagning påverkar nog lagarens upplevda agens. Jag tror att det har jättestor inverkan på känslan av att kunna göra något praktiskt och det är en väldigt viktig känsla att ha, för om man inte känner att man har agens, då kommer man inte ta till handling” (bilaga 1;).

Informant 1 gjorde en jämförelse mellan lagning och shopping. ” Egentligen är de ganska jämförbara tror jag, för shopping kan ju också vara en social aktivitet precis som lagning.” Hon menar också att både shopping och lagning skapar mer användbara ägodelar.

Relation till lagat plagg

Både informant 1 och informant 2 håller med om att relationen ändras när en person lagar ett plagg och att de båda har tankar kring hur relationen förändras. Informant 2 har, på ett personligt plan, en relation till just lagningarna, snarare än plagget. Relationen ligger i det som händer under lagningsprocessen, tex vilket tv-program hen tittade på under lagningsgången, eller hur slitningen kom till, tex en ficka som hens barn gillade att lägga i och ta ur saker ur. Vissa lagningar kan hålla mindre roliga minnen och det kan påverka relationen till lagningen, men i det stora hela är relationen till lagningarna positiv och stark.

Informant 1 har ett annat sätt att se hur relationen ändras mellan henne och hennes klädesplagg när det lagas. ”Även mina nya plagg som jag köper räknar jag med att de kommer att lagas förr eller senare. Så på något sätt så har jag redan fakturerat in den förändringen när jag köper eller skapar nånting nytt. [...] Om jag ser nånting i en butik som jag vill ha så brukar jag tänka så här, skulle jag kunna tänka mig att laga den? Orkar jag det? Är den tillräcklig? Är den värd en lagning? Om svaret är nej så köper jag den inte.” (bilaga 1) Informant 1 tillägger att detta troligen är en ovanlig relation att ha till sina kläder och hon är medveten om att majoriteten av konsumenter inte konsumerar utefter de förutsättningarna.

När de får frågan om hur de tror att andras relation till sina kläder ser ut när personerna har lagat sina kläder ger de liknande svar. Informant 1 svarar att relationen definitivt förändras och att det oftast är en positiv ändring i relation mellan klädesplagg och person. Hon ser även att det syns utifrån, av andra som inte är personen som har lagat plagget, att relationen är starkare. ”För att på något sätt så har det varit tillräckligt värdefullt för att någon ska tillföra någonting till det eller välja att lägga sin tid på det. Och ett av mina favoritexempel på det är, även om det är ett komplicerat exempel, de japanska traditionella trastextilierna som heter Boro” (bilaga 1;). Hon tror att relationen framför allt ändras affektivt men att det också kan förändras rent praktiskt beroende på lagningens natur. Lagningen kan ändra hur och var plagget används och detta kan påverka relationen mellan klädesplagg och personen som lagat plagget. Informant 2 tror att de flesta lagningar ändrar relationen mellan lagat plagg och personen som har lagat och att det oftast är en positiv ändring. Hen poängterar att relationen kan ändras negativt om personen som lagat klädesplagget misslyckats med sin lagning och detta kan i sin tur innebära att personen slutar använda plagget. Hen tillägger ” men jag tror att det mest är att man får en liten triumf, man sliter ju ut de plaggen man gillar oftast och då får man lite mer tid med dem. Och det tror jag, att för de flesta, är det något positivt” (bilaga 2;). Enligt informant 2, ser hen två ingångar till varför hen lagar. En är att hen är fäst vid ett klädesplagg och vill kunna fortsätta att använda det. Den andra ingången är att slippa konsumera och då förändras relationen mellan det lagade klädesplagget och personen som lagat det till en starkare och mer intimt personlig relation.

Informant 1 berättade om hur relationen också kan förändras av att personen som lagar plagget får ett nytt sätt att se på klädesplagg generellt. Klädesplaggen personen lagar ger information till personen som lagar plagget och förändrar personens synsätt inför alla klädesplagg. ”Jag tror absolut att någon som lagar regelbundet, över längre tid, får en förändrad relation till hela sin garderob. För jag tror att det får en att inse hur lite det krävs för att förlänga livslängden på ett plagg och hur långt ett plagg egentligen kan leva” (bilaga 1;). Även informant 2 har liknande tankar och utökar det till ägodelar generellt, inte bara kläder. ”Lagning förändrar nog hur man ser på saker också. Att när man ser möjligheten att laga det som är trasigt så blir det ett helt annat sätt att förhålla sig till sina ägodelar. Och man behöver inte ge upp på saker som man tycker om bara för att man har använt dom ett tag. Så jag tror att det kan ändra synsättet en hel del” (bilaga 2;).

Diskursanalys

Urval

I diskursanalysen undersöktes 200 inlägg med hashtag #lappaochlaga på sociala mediet Instagram. Inläggen är från 1 februari 2020- till 3 Mars 2020. Analysen undersöker hur posterna använder sig av ord med emotiv karaktär i relation till lagningar av klädesplagg. Det har gjorts en sortering av orden och citaten från de olika posterna för att kunna hitta nyckelord och upprepningar och se spår av hur personer känner för sina lagningar och i det se hur personer relaterar till sina lagade plagg.

Analysarbetet

En stor del av inläggen har inte tillräckligt med information om hur personer som lagar relaterar till lagningen och klädesplagget för att ha relevans i den här analysen av materialet. Utav de 200 inlägg som undersöktes noterades 45 stycken där användaren skrev om kläderna med ord av emotiv karaktär. I ett av dessa konton hade användaren även skrivit om relationen mellan klädesplagg och person. Under de inläggen som hade kommentarer från andra instagramanvändare fanns det många komplimanger och uttryck i positiva ord med emotiv karaktär såsom *vad vackert!* eller *jag älskar lagningen!* och sådana poster har valts bort i analysen eftersom att de tillskrev värde och känslor åt lagningar som de själva inte hade utfört. Däremot finns några exempel i kommentarsfält där personer jämför sina egna känslor runt sina lagningar med personen som lagt upp originalinlägget och de har tagits med i analysen eftersom att fokus i undersökningen ligger på relationen mellan plagg och person som lagar. Under arbetet med diskursanalysen har det funnits en medvetenhet av att det inte kommer att finnas konkreta svar på hur relationen mellan lagat plagg och den som lagat plagget ändrats i och med lagningen. Genom att samla informationen och sortera upp den i olika typer av diskurs så är det möjligt att se mönster som går att tolka i ett senare skede.

Tabell över instagraminlägg som innehåller ord med emotiv karaktär under hashtag #lappaochlaga. (1/2- 3/3 -2020)

Ord med emotiv karaktär	Användning
-------------------------	------------

Älska (love)	<p>"...fell in love with sashiko boro mending"</p> <p>" No glamour, just a lot of love"</p> <p>" Love the feeling of newly mended socks in the morning"</p> <p>"Ägna kärlek åt ett trasigt plagg"</p> <p>"Dags att ge lite kärlek tillbaka till vapendragaren som gett mig värme under 6 års tid"</p> <p>" Mending beloved trousers"</p> <p>" Fall in love with something you already have and vow to take care of it for as long as you can"</p> <p>"Lagade jeans jag haft i 14 år, älskar de djupt."</p>
Glad (happy)	<p>"Såhär glad blev Anne när hon fick hjälp att laga sina favoritskor"</p> <p>"Så glad att jag fick använda dem igen"</p> <p>" I am so happy I mended."</p>
Nöjd (pleased)	<p>"Lagningen fick inte alls den romantiska broderade känsla jag tänkt men jag är nöjd ändå"</p> <p>" Pleased that they are going from forgotten in the back of the wardrobe to used again"</p> <p>"Mycket nöjd"</p> <p>"Rätt nöjd"</p>
Känner	<p>"Känns som en bra aktivitet idag"</p> <p>"Det känns därför gott i hjärtat att ha lagat och räddat klädesplagg som annars mest troligt bara hade bränts upp som restavfall."</p> <p>"Och ja, jag känner mig lite pretto"</p> <p>"...tog tid och var inte så utvecklande men kändes bra efteråt"</p> <p>"Känns bra"</p>
Värde	<p>"En sliten tröja, men ändå värd att användas ett bra tag till"</p> <p>"Vi kan göra skillnad och minska utsläppen genom att värdesätta och ta hand om de kläder vi redan äger istället för att slentrianmässigt köpa nyproducerat."</p> <p>"Genom att investera tid i dina plagg (genom att laga dem) så höjs värdet (inte i pengar) och du kommer att ta hand om dina saker ännu bättre och använda de längre"</p> <p>"För genom att laga något kommer du inte bara förlänga livet på plagget utan även öka värdet, för när du investerar tid i att laga så får du en relation till ditt plagg och du kommer att ta hand om det bättre och använda det längre"</p> <p>"värdefullt att kunna laga när man har barn"</p> <p>"All lagning är inte rolig lagning, men om lite lagning kan förlänga livslängden på några plagg så är det värt det."</p>

De ord med emotiv karaktär som användes mest var *älska*, *glad*, *nöjd*, *känner* och *värde*.

Ordet *älska*, engelskans *love*, relaterar i analysen ofta till en känsla för det färdiglagade plagget som denna användare skriver ”love the feeling of newly mended socks in the morning”. Men ordet *älska* kan i analysen också relatera till en känsla för självaste lagningsprocessen; ”...fell in love with sashiko boro mending”. Ofta används också ordet *älska* när det är ett tydligt favoritplagg som har vart del av personens liv länge som tex ”älskar de djupt”.

Personer som använde ordet *glad*, engelskans *happy*, relaterade mest till självaste handlingen, akten att laga; ”såhär glad blev Anne när hon fick hjälp att laga sina skor” och ”I am so happy I mended!”.

Ordet *nöjd*, engelskans *pleased*, var ett ord med emotiv karaktär som beskrev tillståndet personen befann sig i när plagget vara lagat. Personen kan vara nöjd med resultatet eller nöjd med att ha utfört själva processen. Av inläggen som undersöktes hittade jag ingen som skrev att de var missnöjda, eller inte nöjda, de beskrev tillståndet istället som *mycket nöjd*, *rätt nöjd* eller *nöjd ändå*.

Ordet *känner* fanns också tydligt representerat. Ordet användes mest tillsammans med ordet bra, ”känns bra”, ”kändes bra efteråt” och ”känns som en bra aktivitet idag”. Men också att det ”känns gott i hjärtat” och ”känner mig lite pretto”.

Det ord med emotiv karaktär som förekommer mest i inläggen är ordet *värde*. Mest används ordet *värde*, i de inläggen som undersöks, i relation till plagget, alltså plaggets värde innan eller efter lagning, att de är värda att användas eller värda att lagas. Där ordet värde används är det vanligare att det blir en uppmaning till läsaren att förstå värdet i klädesplagg och värdet i att laga till skillnad från en mer personlig skildring av ens egna tankar kring sin egen lagning. ”Genom att investera tid i dina plagg (genom att laga dem) så höjs värdet (inte i pengar) och du kommer att ta hand om saker ännu bättre och använda de längre.”

Hemslöjden i Skånes instagraminlägg med hastagen #lappaochlaga har skrivit om just hur relationen ändras mellan lagat plagg och personen som lagar plagget. ”Ägna kärlek åt ett trasigt plagg. För genom att laga något kommer du inte bara förlänga livet på plagget utan även öka värdet, för när du investerar tid i att laga så får du en relation till ditt plagg och du kommer att ta hand om det bättre och använda det längre”. I citatet finns de emotiva orden *kärlek*, *värde* och även ordet *relation*.

I ett inläggs kommentarsfält om ett lappat nattlinne, där personen som lagat plagget hade en fråga om hur länge det är värt att lappa ett plagg, fanns tre kommentarer där den som kommenterat beskrev känslor för plagget de själv hade lagat.

”Jag lagade mitt nattlinne tills det inte gick att fästa lapparna längre eller ta på sig det utan att det blev fler hål. Med en ceremoni värdig en drottning gick det i soporna. Värsta dagen i mitt liv... som jag älskade det plagget”

”Det finns ju också något spännande i tanken: kan man laga ett plagg så mycket att det till sist i princip bara består av lagningar?”

”Men det ska bli kul att se hur länge de håller.”

De här inläggen med ord med emotiv karaktär visar på en stark relation till klädesplaggen, där ett av inläggen till och med beskriver sorg i relation till plagget.

Resultat

Värdet av ett klädesplagg har ändrats kraftigt sen innan industrialiseringen till nutid (Blomberg 2020: 53). Detta är en utveckling som idag är ett hållbarhetsproblem. Det låga monetära värdet på klädesplagg som vi har idag har resulterat i en oförståelse för plaggets värde i tid, arbete och skicklighet. En stor del av västvärldens befolkning reflekterar inte över hur deras kläder kan vara så billiga då de inte har kunskap om hur ett plagg tillverkas och var materialet kommer ifrån.

Ordet *värde* är centralt i den här undersökningen. Ordet används ofta i förhållande till hur personer känner för sina kläder och används även i att förklara relationen mellan lagat plagg och den som lagat. I diskursanalysen fanns de här citaten om värde i förhållande till relationen mellan lagat plagg och personen som lagar plagget: ”Genom att investera tid i dina plagg (genom att laga dem) så höjs värdet (inte i pengar) och du kommer att ta hand om dina saker ännu bättre och använda dem längre”. En annan person som skrev ännu tydligare om kopplingen mellan värde och relation i sitt instagraminlägg: ”För genom att laga något kommer du inte bara förlänga livet på plagget utan även öka värdet, för när du investerar tid i att laga så får du en relation till ditt plagg och du kommer att ta hand om det bättre och använda det längre” Att laga kläder kan ”höja värdet på avdankade plagg så att du vill fortsätta använda dem” (Evans & Brieditis 2019a: 1).

Taktilitet är ett annat ord som kommer upp i undersökningen flera gånger. ”En gång i tiden, när hampan, linet eller ullens till våra textilier växte runt knuten, och behövde häcklas, kardas, spinnas och vävas innan någon sömnad ens kunde komma på tal- var vår uppfattning om textiliernas värde en helt annan” (Diedrichs 2020: 49). I dagens samhälle i västvärlden har vi inte den relationen till våra kläder längre. Vi har inte det taktila minne som fanns då i hur klädesplagget växer fram under våra fingrar. Niinimäki & Koskinen (2011: 170) menar att kläder har en stark inverkan på personers känslor och en stark koppling till taktilt minne. Barerät på undersökningen finns det tecken på att det taktila minnet är en viktig del i att lagning stärker relationen mellan lagat plagg och personen som lagat plagget.

Slutdiskussion

Nu står vi i en ny tid med miljöförstöring som riskerar att gå så långt att det inte finns en återvänder. Klädproduktionen behöver förändras och vi kan behöva se tillbaka på hur vi människor överlevde innan globaliseringen. Ur hållbarhetsperspektiv är användning av kläder och vår relation till kläder en väsentlig del för att förstå vår konsumtion och avyttring av kläder. Relationen mellan plagg och person är essentiellt i ett hållbarhetsarbete. Manzini (1994) menar att om ett plagg vårdas, etableras en emotionell relation som gör att plagget används mer och varar längre vilket leder till mindre konsumtion. Niinimäki & Koskinen (2011: 169) skriver också att en stark relation medför att det finns en ovilja att göra sig av med plagget vilket även där kan medföra minskad konsumtion

”Jag har rätt positiv koppling till mina lagningar. Jag tycker om dem. Jag tycker ofta att de gör att jag får en starkare relation till mina plagg när jag har lagat dom.” (Informant 2, bilaga 2) Undersökningen indikerar att relationen mellan klädesplagg och den som lagar plagget ändras när personen har lagat plagget. Relationen kan ändras på olika sätt beroende på plagget, vem som lagar det och hur lagningen blir. Här finns också en skillnad på vilket sätt relationen förändras beroende på hur relationen mellan klädesplagget och personen såg ut innan lagningen.

När personer beskriver lagade klädesplagg, lagning eller lagningsprocess på sociala medier är det nästan uteslutande med neutrala eller positivt laddade ord. I undersökningen finns ett tydligt mönster i att relationen mellan lagat plagg och personen som lagat det är en positiv sådan. Det finns fall där personen inte blir helt nöjd med lagningen och kan då få en ändrad relation, på ett negativt sätt. Men även där kan det i undersökningen uttydas att lagandet trots att det blev en mindre lyckad lagning ofta leder till en starkare relation. Informant 2 antyder att ett misslyckande ändå kan leda till en intimare relation eftersom de plaggen en faktiskt lagar är plagg som är omtyckta. Genom att laga dem kan de användas under längre tid och relationen mellan plagg och person blir starkare. I diskursanalysen av instagraminläggen finns det spår av att relationen ändrade sig och blev starkare även när lagningen inte alls blev som tänkt, som en användare skriver: ”Lagningen fick inte alls den romantiska broderade känsla jag tänkt men jag är nöjd ändå”. Att lagningen inte behöver bli som personen planerat och att personen kan vara besviken på lagningen men ändå känna sig nöjd med plagget och akten av

att laga i sin helhet tyder på en emotionell kontakt med ett utfört arbete och en förståelse för det egentliga värdet i klädesplagget.

Min erfarenhet är att jag kan se ett mönster hos personer jag träffar i kurser och föreläsningar som anspelar på tendensen att få en mer intim relation till sina plagg efter att personen själv har fått ömsint vårda plagget. Jag kan se att många får en större förståelse för plagget och dess värde. Undersökningen tyder på att relationen mellan klädesplagg och person ändras på ett positivt sätt när personen lagar plagget. Den pekar mot att relationen blir starkare av att laga och detta gäller även lagningar som inte blir som personen hade planerat. Det är humaniteten i konstruktionen som ger personen en förståelse för plagget och stärker relationen (Cavendish 2019: 28). Att med sina egna händer känna och förstå arbetet bakom ett klädesplagg är nyckeln till att få en starkare och mer intim relation till sina klädesplagg.

Vidare forskning

Informant 1 uttrycker att lagning av textilier kan beskrivas som en ”inkörsport till tyngre hållbarhetsarbete” (bilaga 1). Undersökningen tyder på att det finns en koppling mellan hållbarhet och relationen mellan lagat plagg och personen som lagat plagget. Att titta på relationen mellan lagat plagg och personen som lagat plagget är ett utforskat område och här finns det en hel del att undersöka som kan vara intressant ur ett hållbarhetsperspektiv. Att hitta alternativ och lösningar för att lösa klimatkrisen och ändra våra konsumtionsmönster är essentiellt. Forskning inom konsumtion och hållbarhet undersöker också konsumentens vanor och hur deras värderingar ser ut. Att visa på att vård av kläder, då specifikt lagning kan ändra relationen mellan plagg och person, kan vara en nyckel till hur konsumenten kan förändra sina konsumtionsvanor och mönster. Både informant 1 (bilaga1) och psykolog Kali Andersson (Diedrichs 2018: 58) ser en koppling mellan shopping och lagning av kläder. De ser en möjlighet till att lagning skulle kunna användas som en motpol till shopping då det kan ge samma känsla av tillhörighet och ge social gemenskap eftersom både shopping och lagning kan vara en social aktivitet.

Sammanfattning

Bakgrunden till ämnesvalet är grundat i den ohållbara konsumtion och avyttring av kläder som finns i västvärlden idag. Syftet med studien är att undersöka hur lagning förändrar relationen mellan klädesplagg och den som lagar plagget med en målsättning att bidra till forskningsfältet inom hållbar konsumtion och inspirera till minskad konsumtion. Problemet är att kläder slängs istället för att lagas och det som undersöks i uppsatsen är om relationen mellan plagg och person ändras när personen lagar plagget. På vilket sätt förändras en relation mellan klädesplagg och person när personen lagat plagget och vilka faktorer påverkar förändringen i relationen?

Metoderna som har använts är litteraturstudier, två kvalitativa intervjuer och en diskursanalys av hashtag #lappaochlaga på social mediet Instagram. I avsaknad av forskning om relationen mellan lagat plagg och personen som lagat plagget har jag undersökt kommersiell litteratur och tidskrifter som behandlar ämnet textil lagning i kombination med den forskning som finns inom relation mellan plagg och person.

Det låga monetära värdet på klädesplagg som vi har idag har resulterat i en oförståelse för plaggets värde i tid, arbete, skicklighet och hållbarhet. Orden *värde* och *taktilitet* är centrala i undersökningen om hur relationen mellan klädesplagg och person ser ut när personen har lagat plagget. Detta är ord som återkommer i litteraturen, intervjuerna och diskursanalysen.

Relationen mellan plagg och person ändras i och med lagningen och undersökningen pekar på att relationen ändras på ett positivt sätt med en starkare och mer intim relation mellan plagg och person. Även när lagningen inte blir som personen tänkt tenderar relationen mellan plagg och person bli starkare.

Undersökningen pekar på att den stärkta relationen mellan ett klädesplagg och personen som lagar plagget kan användas i ett hållbarhetsarbete inom minskad konsumtion i klädindustrin.

Referenslista

Litteratur

- Ackermann, Laura, Ruth Mugge, and Jan Schoormans (2018) Consumers' Perspective on Product Care: An Exploratory Study of Motivators, Ability Factors, and Triggers. *Journal of Cleaner Production* 183: 380-91
- Brytting Tomas (2019) *ÄGA LEVA DÖ Från föremål till egodel- en moralisk betraktelse av tingen*. Stockholm: Apell förlag
- Boström, Liv (2020) Timmarna närmast huden, *Hemslöjd*, 2: 52-53
- Cavendish, Kate (2019) Philosophy, Wabisabi by Walid, *Selvedge, the fabric of your life: Rethink*, 93: 26-29
- Clarke, Sara E. Braddock (2019) Bode well, menswear meets antique textiles, *Selvedge, the fabric of your life: Rethink*, 93: 22-25
- Diedrichs, Maria (2020) Skräddarnas återkomst, *Hemslöjd*, 2: 48-51
- Diedrich, Maria (2018) Varje stygn räknas, *Hemslöjd*, 6: 54-59
- Ekström K M, Gustafsson E, Hjelmgren D & Salomonson N (2012) *Mot en mer hållbar konsumtion : En studie om konsumenters anskaffning och avyttring av kläder*. Borås: Högskolan i Borås
- Evans, Katarina & Brieditis, Katarina (2019a) *Lappa och laga, Stoppa*. Göteborg: hemslöjdens förlag
- Evans, Katarina & Brieditis, Katarina (2019b) *Lappa och laga, Lappa*. Göteborg: hemslöjdens förlag
- Jacobson, Maja (1994) *Kläder som språk och handling*. Stockholm: Carlssons bokförlag
- Klepp, Ingun Grimstad & Bjerck, Mari (2014) A methodological approach to the Materiality of clothing: Wardrobe studies, *International Journal of Social Research Methodology*, 17:4, 373-386

- Law, John (1999) After ANT: complexity, naming and topology. I Law, John, and John Hassard (Red) *Actor Network Theory and after*. Oxford: Blackwell, 1999.
- Liljemalm, Anna (2018) Disco i armhålan, *Hemslöjd*, 4: 18-20
- Manzini, E. (1994). ‘Design, environment and social quality: From “existenzminimum” to “quality maximum”’. *Design Issues*, 10
- Mihaly, Csikszentmihalyi and Halton Eugene (1981) *The Meaning of Things: Domestic Symbols and the Self*. Cambridge: UP
- Neumuller, Kerstin (2018) *Lappat & lagat*. Stockholm: Natur & kultur.
- Niinimäki Kirsi & Koskinen Ilpo (2011) I Love this Dress, It Makes Me Feel Beautiful! Empathic Knowledge in Sustainable Design, *The Design Journal*, 14:2, 165-186
- Trejo, Helen X, Smith, Haley A, Trejo, Nidia K and Lewis Tasha L (2019) Made in New York: a collaborative model to encourage slow fashion. *Clothing and Textiles Research Journal*, Vol. 37(3) 139-154
- Palmsköld, Anneli (2013) *Textilt återbruk : Om Materiellt Och Kulturellt Slitage*. Möklinta: Gidlund.
- Rodabaugh, Katrina (2018) *Mending matters*. New York: Abrams
- Winther Jørgensen, Marianne, Phillips, Louise och Thorell, Sven-Erik (2000) *Diskursanalys Som Teori Och Metod*, Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

- Avfall Sverige (2018) *Sju av tio slänger kläder istället för att återvinna*
<https://www.avfallsverige.se/aktuellt/nyhetsarkiv/artikel/sju-av-tio-slanger-klader-istallet-for-att-atervinna/> (hämtad 2020-04-17)
- Globala målen (2015) <https://www.globalamalen.se/> (Hämtad 2020-05-08)
- Naturvårdsverket (2019a) *Fakta om textilavfall* <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Mark/Avfall/Textilavfall/> (hämtad 2020-04-17)

Naturvårdsverket (2019b) *Textilavfall och cirkulära textilflöden*

<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Avfall/Textilavfall/> (hämtad 2020-03-16)

Naturvårdsverket (2020a) *Textilkonsumtion, kilo per person i Sverige*

<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Textil/> (hämtad 2020-05-01)

Naturvårdsverket (2020b) *Textilsmart* <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Konsumtion-och-produktion/Hallbara-textilier/Textilsmart/>

(hämtad 2020-05-01)

Bilaga 1

Transkribering av intervju med informant 1, Leili Mänder, på Zoom den 20/4- 2020.

(I början av intervjun äter informant 1 sin lunch samtidigt, därför många "Mmmm")

L: Informant 1, Leili Mänder

S: Intervjuare. Susanne Johansson

Intervju:

L: tydligt! [refererar till rösten som säger att inspelning är påbörjad]

S: Ja, eller hur! Det är jättebra.

(skratt)

S: Har du gjort nånting på Zoom before, eller innan menar jag.

L: Ja

S: Ja

L: Ja, jag har konverserat med folk och jag hade nyss ett universitetseminarium.

S: Ja, för vad pluggar du nu?

L: Just nu läser jag en enskild kurs som heter mediekultur i Asien.

S: Ok. Va roligt. Så det har att göra med (paus) med din andra grej med.. (paus)

L: Ja, på sätt och vis.

S: Va kul!

L: Mmmm

S: Ja, vad ska du bli då när du blir klar?

(skratt)

L: Arbetslös? Som det ser ut just nu.

(skratt)

S: men det kommer väl gälla typ alla?

L: Ja precis. Hahaha.

S: så det är ju i varje fall

L: Mmmm

S: Man är inte ensam

L: Nä

S: Ja, min uppsats kommer ju då handla om, relationen mellan ägaren och ett lagat plagg. Ja, alltså relationen mellan de två.

L: Mmm

S: Och, jag kommer använda... Jag vet att du pluggar så jag vet ju att du, du kan, hantera lite (paus) sånt. [otydligt]

L: Mm

S: Jag kommer använda, min teori som jag använder för att, för hur jag tittar, det är någonting som heter Actor Network Theory...

L: Mm!

S: Som handlar om att, så jag kommer att titta på relationen inte bara genom att liksom att ägaren och dens plagg, utan plagget och ägaren är på samma nivå.

L: Ja

S: Liksom, så det handlar om relationen emellan dem

L: Spännande! Gu, va roligt!

S: Ja, du kan få läsa den sen när den är klar.

(skratt)

L: Gärna!

S: Om du vill... (skratt)

L: Ja!

S: Ja! Men... Jag kör på! (paus) Först tänkte jag bara, lite bakgrund. (paus) Varför driver du lagningsaktivisterna?

L: Ja. (Paus)

S: du behöver inte ta en lång grej men...

L: Nä, jag försöker ju nu tänka på hur jag ska säga så det blir så kort som möjligt. Det började med att jag... Nä, jag måste dra en lite längre, är det ok?

S: Det är lugnt.

L: Jag kommer också behöva hämta papper. Jag är jätteledsen!

SJ: Det går jättebra! Det är ingen fara!

(paus)

L: Jo, det började såhär, att jag har ju jobbat med lagning. Jag jobbade ju med lagning först professionellt, i London, i två år, som egenföretagare. Då fick jag klienter för att jag jobbade

tillsammans med folk som handlade med antika kläder och jag gjorde deras grossistreparationer. Och de sålde på en marknad kan man säga. Och dom fick då kunder som frågade så här ”jag har dittan eller dattan, känner du nån som kan laga det?” och då började dom icke mig vetande referera kunder till mig. Och sen blev jag utbränd, för alla blev utbrända. Sen åkte jag hem till Stockholm då och var utbränd. Och så träffade jag en, kollega, jag blev liksom hoptussad med en tjej som heter Maggan som har vintagebutiken Lata Pigan.

S: Ja just det. Mm

L: Hon har mycket textil och hon bara ”Åh! Det finns en grupp på Facebook som är såhär tvättråd och textiltvård, du måste komma och styra upp där!” Jag bara ”ok”. Och det tyckte jag väl va roligt, det var roligt liksom att hon bara ”du, det här”. Så gick jag med där. Och så var kunskapsnivån så sjukt låg och så var det någon som frågade sådär, de hade en bild på en klänning åh bara ”vad tror ni det här är för material?” och så var det nån som svarade såhär ”min man gick förbi bakom skärmen och trodde att det var såhär bomullsviskos”

(Skratt)

L: Ja bara ”A, fast det finns ju inget material som heter bomullsviskos, och det är helt osannolikt att det plagget”, för det var nån 50talsklänning. Ja bara ”Nä, nä, åh det är ju bara mansplaining, varför får den här snubbens lilla tanke ta plats i ett kunskapsbärande forum?” Och det slutade med att jag blev utslängd och bannad från den gruppen faktiskt, och då blev jag så arg att jag startade lagningsaktivisterna. Ja bara ”Jag kan göra bättre själv! Fuck you! Skit på dig!” Och så började det! Därför driver jag lagningsaktivisterna. Men man kan väl säga att syftet har förändrats lite över tid, eller liksom, jag har, egentligen inte så mycket heller, men mitt arbete med lagningsaktivisterna har definitivt förändrats över tid, från att vara nånting väldigt spontant och inte så genomtänkt, men kanske med ganska fasta värderingar kring kunskap och kunskapsförmedling. Så har det ju också blivit en del av min försörjningsarbete och ja, blablabla. Så! Det var svar på din fråga tror jag!

S: Ja! Superbra! Tack! Då går vi in på nästa.

L: Ja. Kör!

S: Hur ser du på lagning ur ett hållbarhetsperspektiv? Vad ser du för samband?

L: Mmm

(Paus)

(skratt)

L: Jag tror (Paus) att intresset för lagning har ökat i takt med att miljökrisens, hur ska en säga, akuthet, har blivit, tydligare för allmänheten. Men jag tror inte att man riktigt kan... (paus) Ok. Så som vårt ekonomiska system och produktionssystem ser ut idag så kan vi liksom inte laga oss till en hållbar värld. För att det är inte säkert att våran förlängda konsumtionstid av dom textilier som vi redan äger påverkar kvantiteten av produktion. Jag tror, att ha, lagning kan vara ett steg mot att göra hållbarhetsarbete, men det är liksom inte slutsteget. (Paus) Så jag tror att det kan vara ett medel mot ett mål men det kan inte vara målet i sig, inte så som våran, åh, som samhället har strukturerat vår produktion. Är det tydligt? Förstår du?

S: Mm, det var jättetydligt.

L: Bra!

S: Åh, ok, så på vilket sätt tror du att lagning påverkar individen, alltså lagning påverkar... ägaren?

L: Mm

S: Och då, då syftar jag på alltså hur lagning påverkar den som lagar och det är ägaren av plagget och inte någon annan som lagar plagget.

L: Ja det där är spännande, jag tycker att det kanske inte är helt, äh, mutual exclusive, det där. Men i varje fall. Jag tror att det kan påverka väldigt mycket. Jag tror i första hand att det påverkar lagarens självupplevda, äh jag vet inte vad det är, nu har jag precis haft seminarium på engelska, men...

S: Du kan, jag är bra på engelska också och förstår engelska också. (skratt)

L: Ah, mm, ok, ja men det påverkar nog lagarens upplevda (Paus) Agens. Jag tror att det har jättestor inverkan på känslan av att kunna göra nånting praktiskt och det är en väldigt viktig känsla att ha, för om man inte känner att man har agens, då kommer man inte ta till handling. Och om man ska titta på hållbarhetsarbete som innehåller mitt favoritord: Arbete, så kan det inte finnas arbete utan handling. Jag tror att det kan vara som en inkörsport till tyngre hållbarhetsarbete. Det tror jag. Men det kan också påverka lagaren på andra sätt. Det kan tex hjälpa människor att komma ner i takt, att göra nånting praktiskt, att göra nånting långsamt, att göra något konkret, det är inte självklar typ av existens i vårt moderna samhälle. Man kan ju kanske jämföra att laga, med, på sätt och vis, handlingen att shoppa. Jag tror att det är flera som liksom är bekanta med shopping som ett sätt att existera, och som ett normalt inslag i ens liv, som ett normalt tidsfördriv. Äh, och då, då är ju laga ett alternativ till hur man kan lösa samma problem och hur man kan spendera sin tid. Egentligen är dom ganska bra jämförbara tror jag, för shopping kan ju också vara en social aktivitet, precis som lagning. Det kan man ju också göra tillsammans och det har ett kunskapsförmedlande syfte. Äh.. och ett görande. Och det skapar nånting, det är svårt att säga att shopping skapar, men det skapar ju liksom mer ägodelar, eller mer användbara ägodelar och det kan man ju säga att lagning gör också, även om det är extremt sällan som lagning omnämns som en slags produktion. Vilket är ju väldigt intressant. Så jag skulle säga att lagning, för att det inte räknas som en produktion, har en väldigt marginaliserad position inom den produktion som den faktiskt utgör. Till och med när man tittar på skrädderiverksamhet och lagning så tror jag att det är många som inte ens tänker på skrädderi kan utföra lagningar och jag vet inte heller om det går in som produktion i landets, a, produktion... (svårt att tyda, mummel)

S: Nä

L: Sådär. Det vet jag inte. Jag är mycket tveksam. Nu har jag stuckit iväg på din fråga. Jag tror att jag avrundar där.

S: Varför, bara en kort fråga, varför är arbete et favoritord?

L: Nä men för att det är så viktigt.

S: Ja

L: Och för att det också är på, särskilt inom textil, skulle jag säga att det är väldigt (paus) osynliggjort. Vi ser ju inte det textila arbetet för det sker inte i Sverige. Och det arbetet som har rört textil, och produktion i Sverige historiskt har inte heller ... benämnts som riktigt arbete för det har gjorts av kvinnor obetalt i hemmet. Så därför har också liksom hamnat under kategorin obetalt arbete men det är ju ändå arbete, så jag tycker att...

S: Du menar att arbete behöver vara, menar du som en, bredare...

L: Ja, jag tror att hur vi tänker på arbete är ganska (paus) ja, det tar inte plats i den allmänna diskursen på det sättet som jag tycker att det kanske borde göra, av jättemånga olika själ och jättemånga olika plan så därför tänker jag ändå att arbete är väldigt centralt, det är också centralt att, utöka förståelsen för vad arbete är.

S: A, hm. Gillar!

(skratt)

S: Hur ser du på relationen mellan ett lagat plagg och ägaren som har lagat plagget? Alltså självaste relationen mellan...

L: Mmm. (Paus) Hur ser jag? Personligen på det?

S: Mm! Du personligen. Utifrån dina erfarenheter.

L: Ja... (paus) Jo, men med mitt arbete så skulle jag väl ändå säga att ,äh, relationen blir förändrad genom lagning. Och oftast blir den starkare. De... Jag har läst nån gång att det har forskats på det här men jag kan inte, vet inte om det är sant ens. Men det var nån som sa så här: "det finns forskning på att ett lagat plagg eller en lagad sak värderas högre än ickelagad sak. Inte bara av den som har lagat utan av alla andra också. För att på nåt sätt så har det varit tillräckligt värdefullt för att nån ska tillföra nånting till det eller välja att lägga sin tid på det. Och ett av mina favoritexempel på det är även om det är ett komplicerat exempel är de här japanska traditionella trastextilierna som heter Boro, du känner till dom?"

S: Ja

L: och dom har ju nu på senaste tiden, av olika själ, inte för att det här är en allmän sanning, men dom har ju ändå uppstått en väldigt... eller fått en väldigt hög status rent monetärt. För dom är ju jätteattraktiva och detsamma gäller för franska arbetskläder, och även brittiska i den mån att det finns kvar. Så jag tycker att arbetskläder, ja den internationella marknaden för arbetskläder är intressant för jag tycker att den påvisar det fenomenet att, man värderar det lagade, det trasiga, det leda i högt, o jag tror att det gäller, och sen finns det ju förstås kanske undantag om man gör en dålig lagning eller en lagning som man inte är nöjd med. Att man hade en dålig erfarenhet av själva lagandet. Där finns det också forskning på att det då försämrar ens relation till det lagade liksom och till själva lagningen också och det vet jag vad det är för artikel om du vill...

S: Ja, jättegärna. Det vill jag jättegärna.

L; Påminn mig om det i slutet!

S: Ja, yes.

L: Så, äh... det var mitt inte så korta svar. Jag tror att jag avrundar där.

S: Ja! Det går bra.

(skratt)

S: Då ska vi se... ok. Nu är ju det här en följdfråga som du, delvis har svarat på, men, det då, om du anser att relationen mellan ett plagg och lagaren ändras med att man lagar plagget, och det har du ju sagt att det gör. Och på vilket sätt... Men finns det något du vill utveckla där på vilket sätt det ändras.

L: Jag tror att det ändras framförallt väldigt affektivt. Det påverkar ens känslor och jag tycker själv att det är svårt att prata om affekt på det sättet, för att det är så svårt att sätta fingret på vad det är, Men det är ju klart det kan ju faktiskt förändras rent praktiskt också om det handlar om synliga lagningar och vissa typer av plagg. Asså det är ju svårare på nåt sätt, och det här tänker jag mycket på vad folk, när jag tänker på vad folk väljer att köpa för textilier. Jag tycker att det är svårare att laga tex en aftonklänning och få den att behålla samma gångbara status i samhället, för att det finns, normer på vilken form, asså vad, ett formellt plagg ska bestå av. Alltså det ska helst vara nytt, framförallt, och får inte vara skadat, det ska inte synas att det var lagat. Det ska bli spännande dom närmaste elva åren och

se om nån kommer med en lagad klänning på nobelfesten, med synliga lagningar. Jag är *inte* helt säker, men det vore ju ett bra tecken på en, ähum, hur ska man säga?

S: Ett ögonblick bara, min dotter kom hem tidigare från skolan.

L: Absolut. Ingen fara.

(S pratar kort med dottern)

S: Ursäkta

L: Ingen fara. Mmm. Det vore ett tecken på en normförskjutning i varje fall. Så jag tänker att det finns ju en annan aspekt av hur ett plagg förändras i lagning. Och hur man kanske väljer att använda det efter att det är lagat beroende på vad det är. Samma sak gäller ju tex inte arbetskläder. Dom får ju kanske tom gärna vara lagade. Och jeans och informella kläder, men det finns nånting med ändamål som också kan förändras med lagning, och göra användningsområdet mer begränsat kanske. Hänger du med på vad jag menar?

S: Ja, och, men, om du tittar på dig själv, mer personligt, och när du själv har lagat, vilken, ähm, vilken typ av plagg brukar du själv laga i så, alltså, och hur. Alltså nä, det är en för svår fråga. (skratt)

L: Nej, nej, nej. Absolut inte! Alltså jag lagar allt!

S: Alltså du pratar om fest och vardagsplagg och...

L: Alltså på ett sätt så har jag ju en ganska, eller jag har ju en fördel med att jag är duktig på att laga liksom. Så att jag kan ju oftast komma undan med att laga snyggt, eller osynligt. Men sen också beroende på vilken kapacitet jag ska använda plagget i så påverkar ju det också va jag kan ha på mig. Om jag ska tex representera mitt arbete med lagningsaktivisterna så är det ju väldigt välkommet att ha nånting lagat. Och jag skulle, om jag själv, nu kommer ju inte det här hända, men om jag själv skulle gå på nobelfesten, så skulle det ju liksom vara jag som är den första som har en synlig lagning på mig.

S: O ja. Åh, jag hoppas att det händer!

L: Eller hur! Men det kommer det ju inte göra, kan jag nog garantera, men det vore kul! Roligt tankeexperiment.

S: ja. Men hur känner du då för, om du, om du jämför relationen, med dina lagade plagg och dina plagg om du inte har lagat, eller, alltså om du har plagg som du inte har lagat eller sytt eller...

L: Mmm, alltså egentligen så är det den enda begränsningen på ... eller det beror liksom på vad jag ska göra, jag skulle nog inte välja att ha en synligt lagad blus på en arbetsintervju tex. Men nästan alla andra tillfällen så skulle jag kunna tillåta det men det finns nischade..

S: Mmm, men känner du, känner du annorlunda för dom lagade kläderna jämfört med andra kläder?

L: Nä, alltså personligen så gör jag inte det för jag, även mina nya plagg som jag köper så räknar jag med att de kommer att lagas förr eller senare, så på nåt sätt så har jag ju liksom redan fakturerat in den förändringen när jag köper eller skapar nånting nytt. Så för mig så gör det ingen skillnad. Men jag tror att jag är ett undantag där för det är ju inte alla som konsumerar utefter den förutsättningen eller den ramen liksom. Men det vore ju bra, det funkar bra! Om jag ser nånting i en butik som jag vill ha så så brukar jag tänka så här, skulle jag kunna tänka mig att laga den. Orkar jag det? Är den tillräckligt, är den värd en lagning liksom? Om svaret är nej så köper jag den inte.

S: Ja. Jag gillar det!

L: Ja, det är bra.

(skratt)

S: Ähm... Ett ögonblick, ja, men jag, jag tror inte att jag har så mycket er att fråga dig.

L: jaha, skämtar du? Skulle det här ta en timme?

(skratt)

SJ: nä men jag sa *högst* en timme.

L: Ah ok.

S: jag vill ju helst inte att det tar för lång tid för då... ojdå hjälp! Haha. (skratt) Men jag skulle väldigt gärna vilja veta om det är något mer du skulle vilja lägga till i det här med, med relation.

L: Relation mellan lagat...

S: Ja, alltså även relation till kläder utan lagning.

L: Mmm. (paus) Jag tror över lag att folk är väldigt omedvetna över sin relation med sina kläder . Jag tror att folk när de väljer vad dom ska köpa inte alls tänker särskilt långt. Jag tänker på min tid... jag jobbade en period på Gudrun Sjödén. Och så fick jag höra, eller, prata mycket med kunder där, och sådär. Så var det nån som sa såhär ” man blir så sugen på att köpa kläderna när man ser dom vackra katalogerna.” Har du sett en Gudrun Sjödén katalog nån gång? Ja, men dom reser ju ofta ah och det är så här väldigt drömska bilder. Ähum, som har en soci... ähm.. en kontext av resande och upptäckande ofta och andra kulturer och möten med kulturer. Det står ju till och med i texten liksom. Och då sa en kund till mig nån gång så här ”Ja, jag tänker alltid att när jag köper ett plagg så tänker jag mig att jag ska leva det livet som finns i katalogen, att det på nåt sätt tillskansar sig en dröm om vem jag vill vara och vad jag vill vara som jag kan på nåt sätt uppfylla om jag bara har det där plagget. Men hon sa också sen ” men jag har ju lärt mig att det aldrig blir så, för jag kan inte resa dit, jag kan inte ha den där kroppen jag kan inte stå där i den där solnedgången i Afrika, det kommer inte hända” Och resultatet är ofta, sa hon, att hon inte använder kläderna för hon har liksom inte det tillfället, det speciella tillfället som hon hade föreställt sig att hon skulle vara i när hon skulle ha det plagget på sig. För det ingick inte i hennes värld. Oh det där tror jag är väldigt symptomatiskt för hur folk köper kläder. Bara” ja, men jag ska på en arbetsintervju på fredag och jag har inget att ha på mig eller jag ska på begravning, eller jag ska på fest eller jag kan inte ha samma sak två gånger, eller, det är på nåt sätt väldigt kortsiktigt tänkande om när man ska ha det där plagget till. Även om.. Ja, men det till och med handla om såhär folk som pratar om kapselgarderober och grejer och att bygga ny hållbar garderob, då går de liksom ut och köper sig sin kapselgarderob som dom har föreställt sig att dom ska använda och sen kanske dom aldrig implementerar det för det bara funkar inte rent praktiskt. Och det leder ju till nykomnsumtion det också. Så jag tänker att det finns så himla mycket ogenomtänkta relationer till våra kläder. De kanske är en av dom... ömmaste punkterna (skratt) som jag har haft möjligheten att reflektera över i mitt jobb.

S: Ok. Då har jag en följdfråga till. Åh vänta nu, nu håller den på att försvinna. Tänker du , då, ser du en skillnad i att människor som, lagar sina plagg och en annan... Relation då i med de här kläderna än dom som kanske inte lagar och köper en massa nytt och så. Är det två olika läger, eller är det samma person?

L: Jag tro absolut att någon som lagar regelbundet över längre tid får en förändrad relation till hela sin garderob. För jag tro att det får en att inse hur lite det krävs för att förlänga livslängden på ett plagg och hur långt ett lagg egentligen kan leva. Men det är ju inte alla om kommer dit och jag tror att det är många som bara ” Åh, nu har jag läst om lagningsaktivisterna, nu ska jag gå in och följa, nu ska jag

laga en grej, nu har jag gjort det, nu är jag klar. Men hållbarhetsarbete är inte en enskild, det kan ju inte bara, det är ju inte bara en enskild handling utan det måste vara pågående. Och det är ju inte säkert att alla som lagar gör det tillräckligt länge för att ge sig själv möjlighet till att faktiskt utveckla den där reflektionen över relationen till kläderna. Jag tror att det är lagandet, det finns en baksida av det som också gör att ett lagande också kan bli en skenhandling. Man tror att man har gjort det, och sen är man klar och man har gjort det och så får man belöningen för att man har gjort nånting men det är liksom inte där hållbarhetsarbetet kan sluta för att få en del verkningsgrad i, där globalt eller miljöarbete hållbarhetsgrejen liksom.

SJ: Mmm, bra!

(Paus) (SKRATT)

SJ: Alltså bra svar menar jag, bra tankar.

(skratt)

SJ: Ja! Nä, men jag känner ändå att jag har fått mycket av det jag...

LM: Om det dyker upp nånting i framtiden så kan du ju bara höra av dig iden, om det är nån enskild fråga så kan du maila den eller så kan vi ta ett till samtal, det är inga problem. Om du känner att du behöver förtydligande är det samma sak.

SJ: Ja, tack så jättemycket! Men, jag skulle påminna dig om den här, du sa att det fanns...

LM: det är en artikel om varuvård som kunder ger sina varor, jag ska skicka den till dig.

SJ: Ja, jättegärna!

LM: Yes, jag gör det direkt nu.

SJ: Tack!

LM: Tack själv! Det var roligt! Och lycka till med din uppsats! Och jag vill jättegärna läsa den när den den är klar.

SJ: Ja, jag skickar den absolut till dig! Så får du läsa den eller inte beroende på hur du känner. (skratt) Superbra! Tack så jättemycket!, Jag är jättetacksam! Hejdå!

LM: Hejdå!

Bilaga 2

Transkribering av intervju med informant 2, Viggo Stahle, på Zoom den 22/4- 2020.

V: Informant 2, Viggo Stahle

S: Intervjuare, Susanne Johansson

Intervju:

S: Första frågan är då om du lagar dina kläder?

V: Ja, det gör jag.

S: Och varför?

V: Jag tror att, jag ha utvecklat nästan ett beroende av att laga kläder. Om jag har haft, det var en period när jag hade väldigt mycket tid som jag var tvungen liksom, ja, jag var arbetslös då så jag hade inte så mycket pengar men väldigt mycket tid och laga grejer och tillslut hade jag lagat färdigt alla mina egna kläder så då började jag laga min brors trasiga kläder också. Men framför allt är det att jag stoppar strumpor och vantar och sånt. Så det...

S: Mest stickat liksom?

V:A.

S: Ah. Intressant. Jag ha inte kommit till så mycket stickat än, men jag lagar också väldigt mycket, men jag lagar mer... sånt som inte stickat. Jag har inte riktigt kommit till det stickade än så, ja. Intressant. Ok. Så finns det plagg som du liksom *inte* lagar?

V: Ja, jo det finns det. Jo, men strumpor har jag provat att laga nån gång men det tar ju en vecka och sen är dom utslitna igen. Åh. Så det finns ju vissa som är lite hopplösa. Och när tyget är så utslitet att det, att det inte längre känns lönt, så brukar jag ge upp på dom.

S: Så ganska extrema grejer som du inte lagar egentligen?

V: ja

S: Jag hade en annan intervju, oj nu har du fastnat, jag vet inte om du hör mig fortfarande...

V: Jag hör dig!

S: Nu ser jag dig, Nu har du kommit tillbaka igen! Jag intervjuade en annan, en annan person och hon sa att det är liksom mindre vanligt att folk lagar aftonkläder och sånt. Jag vet inte om du har så många såna?

V: Nä

S: men typ kostymer eller sånt.

V: Nä. Jag har något sånt här nånstans men jag använder det ju aldrig så att det går inte sönder.

S: Men om nåt sånt hade vart sönder, hade du lagat det och liksom

V: Men jo, det hade jag nog försökt att göra. (Paus) Det tror jag. Försökt laga det på nåt sätt så antingen så lagar jag det så osynligt jag kan eller klagat det så att det tillför nånting.

S: Ok. Så när du, när du ser ett av dina lagade plagg... vilka känslor har du? Vad känner du?

V: Ja det är väldigt olika från plagg till plagg. (skratt) Det här har jag rätt mycket jag kan säga på.

S: Ja, men kör!

V: Nu har jag lagt upp en hel hög med lagade plagg här kring mig jag måste bara på vilken jag ska börja... Jo men jag har ju vissa plagg som jag lagat för att jag tycker om dom från början. Jag har ju några såna här favoritskjortor och dom slits ju ut till slut och då får ju också lagningarna nån sorts, det blir nåt bevis på hur mycket jag gillar plagget. Så den här skjortan har jag. (Håller upp en vinröd skjorta med lagningar) Jag fick den av mina bröder. Och så har den blivit utsliten på armbågarna och där har jag lagat med lite (Visar en armbåge med sashikolagning) På en armbågen har jag satt det på insidan lagning och bara gjort lite sån sashikolagning. Och på andra armen är det på utsidan.

S: Snyggt!

V: Och så är det ett litet hål fram för mina barn tyckte att det var jätteroligt att liksom stoppa saker i min ficka så den gick liksom sönder där (Visar på en lagning runt överkanten på fickan) Så då tänker jag ju på dom när jag ser den lagningen.

S: Ja. Och skulle du säga att det är mest positivt då eller skulle du vilja säga att det finns er negativa känslor?

V: Jag har rätt positiv koppling till mina lagningar. Jag tycker om dom. Jag tycker ofta att dom gör, att jag får en starkare relation till mina plagg när jag har lagat dom. Jag har också de här, (Håller upp ett par torgvantar med många lagningar i olika färger) vantar som jag köpte för typ tio till 15 års sen, jag vet inte hur länge sen det är nu men, längesen, som jag har lagat för längesen och det är några såna här billiga skitvantar från Åhléns typ. Som från början betydde...

S: Som nästan är mer dig nu än ursprunget. Alltså...

V: Ja. Och lagningarna håller ju mycket bättre än de gjorde från början så att. Det blir ju bättre när jag lagat dom än de var från början

S: Ok, såså vad skulle du säga att du har för relation till dina lagade plagg?

V: Hmm, ja, men de känns väl extra mycket som att de är mina. Det blir ju också vissa lagningar som... jag tror att jag framförallt har en relation till just lagningarna, att jag, att, ibland kanske jag sitter och nån serie eller nån film eller lyssnar på någonting när jag lagat och då kan vissa lagningar bli liksom, lite kopplad till det jag tittar på eller det jag tar in när jag gör dem. Så då kan det vara att jag när jag ser min, knogen kanske på den här vanten tex, så tänker jag på nån riktigt dålig Colin Nutley serie som jag såg för ett tag sen. (skratt) Så då kan det ju bli lite, det är ju lite kul men också lite irriterande, om det är nåt (skratt) nåt som inte såhär, jag minns tillbaka på nåt som inte är så superpositivt kanske. (Paus) men det ja (Paus) Jag tycker om dem men så får jag lite den andra relationen till dem att jag lite vill att de ska gå sönder för att jag ska kunna gå vidare till nästa lagning. Jag tycker att det är så roligt.

S: så... tror du... eller anser du att relationen mellan ett plagg och en människa ändras när människan lagat plagget och i så fall på vilket sätt?

V: Mmm. Det tror jag. Och jag tror den relationen beror ganska mycket på... hur nöjd man är med lagningen och vad man... vad det är för plagg, lite så. Att om man har haft ett favoritplagg oh så lagat man det men man blir inte nöjd med det resultatet så kommer man ju kanske sluta använda det...

(Paus) Jaaa...men jag tror att det mest är att man kanske får någon slags liten, lite triumf, man sliter ju ut de plaggen man gillar oftast... så då får man ju lite mer tid med dem. Och det tror jag att för de flesta är det något positivt.

S: En av mina sista frågor handlar om, om hållbarhet i relation till lagning. Tror du att det... asså... tror du att det finns en koppling där? Tror du att.. mellan att laga dina plagg och hållbarhet?

V: Ja. För mig är det det i varje fall. Jag är ju (skratt) Jag känner ju till lite så om vad det kostar för miljön att producera kläder. Och, ja, det finns så himla smutsig baksida av hela klädindustrin, så för mig är det... jag lagar ju hellre än att köpa något nytt. För jag får ganska mycket ångest av att handla nya kläder. Det är ingenting jag vill göra och om jag gör det försöker jag köpa second hand, då känns det i varje fall som att jag, räddar nåt som annars hade blivit slängt. Ja, så att det blir en viktig del där också för att jag ska trivas med mina kläder, sen är det kanske i en så liten skala att det kanske inte är så... att jag lagar mina kläder kanske inte spelar så stor roll. Men om jag får inspirera andra till att göra det då är det lite mer avtryck men...

(paus)

(Pratar samtidigt)

S: Nä, fortsätt!

V: Jag tänker att det, det är ju själva systemet som är det stora problemet och inte att individer är, rister i...

S: Ok. Tror du att det går att ändra en liten bit av systemet igenom, lagning?

V: Ja. Dt tror jag. Jag tror att det är en viktig kunskap som behöver finnas. Men det behöver också va dyrare med kläder, tror jag. Det behöver också finnas kläder som är så pass bra att de håller så länge att det känns värdefullt å laga dem för det är ju också ganska (otydligt ord) att nå de väl börjar gå sönder så är det ju väldigt mycket som har ganska kort tid kvar.

(Paus)

S: På vilket, vi kanske har snuddat på det litegrann men, men på vilket sätt tror du lagning påverkar individen?

V: Mmm. (Paus) Ja men jag tror dels lite som att göra nånting med sina egna händer är allmänt att, att det är väldigt konkret att, man har åstadkommit nånting. Man har ju liksom tagit något trasigt och så är det helt igen. Det tror jag är... Ja, men kan ge nån form av liten kick. Och... Ja men för mig kan jag... (paus) mmm.. ja men det förändrar nog ur man ser på saker också... litegrann... Att... Att när man ser möjligheten att laga det som är trasigt så blir det, det blir ett helt annat sätt att förhålla sig till sina, sina ägodelar. (Paus) Och man behöver inte ge upp på saker som man tycker om bara för att man har använt dom ett tag. Så jag tror att ändå, det kan nog ändra synsättet, en hel del.

S: Tror du att det finns en... nu pratar jag om nånting som jag fick i den andra intervjun jag hade, att det är möjligt att det finns... nu är det inte riktigt på personligt plan utan mer generellt att folk tycker... och tänker "Åh laga det är hållbart, nu ska jag laga ett plagg, nu har jag gjort det, nu är jag klar, nu kan jag gå vidare med livet"

V: Jo men det tror jag att det kan finnas en sån, att man sen blir lite förvånad över att plagget sen går sönder igen. (paus) I varje fall om man inte har lagat så mycket förut det tror jag kan vara en sån sak som vissa, om man inte tycker att lagningen i sig är så fantastisk så tror jag att man kan bli lite, lite besviken (skratt) när det händer. Då har man lagt ner en massa jobb på nånting och sen ändå går sönder igen. Så det är ju mer ett sätt att använda plaggen än en sak man gör och blir klar med. Att har

an väl börjat laga så blir det lite som en... hmmm. Nä jag kan känna lite att så här att jag har nån slags skyldighet att laga, om det är nånting jag kan laga. Jag kan inte riktigt kasta bort nånting som jag vet sådär att det där kan jag enkelt stoppa det där hålet eller det kan jag sy ihop igen.

S: När började du laga plagg?

(Paus)

V: Jaaa....

S: Var det nåt särskilt som fick dig att börja laga det? Var det nån ändring?

V: Ja. Det var, jag tror det var nån som nämnde hur man, alltså bara sa nånting, själva grundprincipen för att stoppa. Att man liksom väver... Det vara bara nån som förklarade det för mig och så hade jag väl plötsligt nån trasig socka eller nåt och så provade jag det. Och så har jag fortsatt bara och börjat göra mer och mer. Jag hittade inte några av dom. Jag har börja spexa till det lite med lagningarna så jag har provat att köra lite andra... Att jag har så här, lagat, i gåsögon eller nåt sånt. Jag gör lite såna...

S: Åh! Nice! Åh, det vill jag gärna se nån gång när du hinner.

V: Ja. Ja, men jag kan nog hitta nåt så kan jag skicka en bild. Så köpte jag en sån liten lagningsapparat. Det är inte så mycket med bakgrunden till det men den gjorde det ännu lättare att göra som en väv.

S: är det en sån hära... jag har sett att det finns såna här.

V: Stoppapparaten heter den bara, den är liksom sån en träbricka och så sitter det en liten metall... (Visar med händerna hur den ser ut)

S: Var hittade du en sån för de ska vara svårt att få tag på?

V: Ah, jag köpte den på tradera. Den kostade en femhundring men det är en bra att ha grej.

S: Ja, det finns många som försöker göra sin egna har jag sett. På sociala medier, jag följer mycket med lappa och laga och sånt. Då dyker det upp så ibland, ganska ofta, för den är ju väldigt smart.

V: ja, en det känns som en sån smart grej som har lite tappat sin betydelse men börjar få tillbaka den

S: Åh, nu glömde jag min... jag hade en jättebra fråga... Nä, men, vad... När du började laga, då hade du redan, då var du redan inne i handarbete och sånt. Textilt handarbete och sånt eller var det liksom, eller var det när nytt?

V: Nä jag tror att det var inte så mycket. Jag har liksom alltid, jag är ju uppvuxen med föräldrar som är konstnärer så jag har haft det så... jag har hållt på med lera sen innan jag kunde prata och sånt. Så jag har alltid uppmuntrats ganska mycket hemma. Och så tror jag att det är min mormor mycket som har uppmuntrat just att sy och hålla på. Jag sydde mycket kläder till olika mjukisdjur jag hade när jag var liten. Och mjukisdjur gjorde jag. Så de ... så det har liksom alltid funnits där, jag har alltid kunnat sy in en knapp och så när en har lossnat. Men det har liksom smugit sig på lite att jag har börjat laga ganska mycket. Så det kom lite bit för bit. Jag har ingen så tydlig startpunkt utan det är mer så här att det har fingrats i.

S: Det jag var lite ute efter var väl om du hade kunskaperna liksom av det textila innan du började laga så att du förstod dig på, liksom, tyget är uppbyggt, och hur... Alltså såna, såna bitar.

V: Ja men jag tror att jag har haft det men lite så, lite outtalad kunskap. Att jag har ju, jag har ju hållit på en del, så jag vet ju liksom hur det är vävt på nåt sätt, jag har ju fått prova lite som barn att väva också. Litegrann. Så att nån sorts grundförståelse har jag ju ändå haft.

S: Jag skulle säga att det där är ganska stor grundförståelse jämfört med de flesta andra.

V: Ja, förmodligen. (skratt) Jag har bara inte reflekterat över det.

S: Jag håller ju kurser för sömnad bland annat och där har de inte en sån grund att stå på för det mesta. Men de som har gjort litegrann liksom. (paus) Kan inte du visa några av de där plaggen som du har lagt där?

V: Då ska vi se vad jag har mer. Du har sett vantarna och skjortan där. Sen har vi en till köpe-stickad-tröja. Här har jag den ut och in, svårt att se, den ser bra ut på insidan också. Jag har gjort en liten brodera lagning. (paus) Här har det kommit en liten ödla. Det var mest för att det var tunt och utslitet där och jag ville förstärka upp det innan det gick sönder. (Paus) Ja. Det här är väl inte riktigt lagning, det här håller jag på med. Det följde med en putsduk, glasögonputsduk i fickan på en skjorta i tvättmaskinen så den har blivit helt missfärgad så jag har gjort ett projekt att göra en grej av det. (Visar en skjorta med broderi över missfärgningar)

S: Jag tänker att det är en. Ok, ja, det är inte en lagning men det är en typ, det är för samma, lite av, samma anledning och kunna.

V: Ja, ändå kunna använda ett plagg som har blivit skadat på nåt sätt, så att det går att använda igen. Sen är det väl inte alltid jag använder, jag använder ju inte lagade kläder i alla sammanhang. För ibland tänker jag att jag vill.. Men om jag vill sprida, om jag vill verka lite mindre av en konstig slöjdhippie eller nåt (skratt). Om jag inte vill stämma in på den bilden mycket så försöker jag ta mina mer diskreta kläder. Det är ju inte alltid den rollen är bra men ofta funkar den.

S: Nä, ja, jag förstår, jag förstår känslan.

V: Det var nog den högen jag hade här. Jag har en... Jag tog fram de här också, sockorna. Här, jag köpte sådär en... (går till bokhyllan och letar upp en bok) Ja, här står den ju. (paus) De här känner du ju säkert till då. (håller upp två böcker om lagning)

S: Yes.

V: De köpte jag när de kom för att jag tyckte att det var kul att utöka min repertoar lite, så jag har provat lite andra. Här är att man gör såna här langettstygn runt, runt. Ja, Jag ska se vad vi har mer här. (paus) Jo men titta här, här har jag ju faktiskt lite, lite hundtand,

S: Cool! Åh, jag blir riktigt inspirerad nu (skratt).

V: (skratt) Ja, men det är den där stoppapparen. Men det blir ju lite mer att man sätter en rektangel på. Men den blir ju väldigt...

S: Och lite mer uppepå, eller hur? Det hamnar liksom uppepå, inte inne...

V: Precis, utan det blir ju, det blir ju mer integrerat, och jag tror lite tåligare när jag gör det för hand själv, men man kan ju fortfarande gå ut rätt långt på sidorna och få den att sitta rätt bra. Sen har jag fler roliga exempel men jag har inte plockat fram de. Jag skulle kunna skicka lite bilder till dig på dem.

S: Yes, yes, gärna!

V: när jag ändå fotar dem.

S: Ja. Sista frågan. Är det något du skulle vilja lägga till om just lagning och relation till ett lagat plagg? För det jag ska skriva om är relationen mellan ett lagat plagg och den som har lagat det, och jag kommer titta på det ur ett hållbarhetsperspektiv.

V: Ja, ja men ibland. Jag tänker att för mig är det lite så att, att det finns två ingångar till att laga saker. Ibland blir det att jag lagar något för att jag tycker om det väldigt mycket redan som det är. Och att jag då vill fortsätta använda det. Och ibland lagar jag för att, ja men, för att det är trasigt och jag vill slippa gå och köpa någonting nytt. Och då är det väl mer att lagningen gör att jag får en ny relation till föremålen som blir starkare och mer personliga, blir dem. På nåt sätt... (paus) Och sen är det väl att jag också har nån sorts.. jag tänker att det är lite skillnad på saker som jag lagar, jag har nästan slutat med att laga saker för att det inte ska synas, kommer jag, inser jag. Men jag gjorde det mycket i början att jag försökte hitta samma färg på garnet och så men nu har jag (skratt) nu har jag släppt det litegrann för nu, nu vill jag stå för så mycket att jag har lagat mina kläder att det blir nån sorts... (paus) Ja men det blir så här konstigt och så att dölja nånting man håller på med och brinner för. Så att nu, nu gör jag lagningar som syns.

S: Känner du att det har ändrat... hur folk ser på lagningar och sånt? ...från när du började. Jag vet inte hur längesen det var du började att laga men...

V: Jo men det känns att det finns mer, det har blivit lite synligare.

S: Lite coolare?

V: Ja, det är lite coolare.

(skratt)

V: det r väl fortfarande inte sådär, det är nog inte coolt på en skolgård i högstadiet gissar jag. Men, vi är ändå fler som är intresserade, och fler som vill, kanske vill lära sig. Men först var det bara något som jag fick lära mig principen och jag hade inte stött på det över huvud taget nån annanstans, jag bara experimenterade lite. Men nu tycker jag ändå att folk, folk förstår att det är lagningar, så. vissa subkulturer kan man väl säga att det är de som förstår det mer än andra.

S: Ja, oh ja.

V: Men jag märker som med slöjd i allmänhet att folk har intresserat sig mer.

S: Ja, oh ja. Ja... Det var allt jag hade. Det var jättebra att jag fick.. ja, som sagt jag är väldigt glad att du kunde ta dig tid... du kan ju läsa en sen... (skratt) om du vill... (skratt)

V: Ja, det vill jag gärna göra.

S: Men ja. Jag hör av mig om det är något annat som jag har glömt liksom, som... om det är ok? Ja, jag skickar ett mail eller nånting om det är nån liten grej som jag inte förstår eller som är otydlig nu när jag ska transkribera intervjun.

V: Absolut.

S: Mm, ja, men jag stänger av...